

B. Vavroušek:

DĚDINA

- *Dědina: 516 fotografií lidových staveb v republice Československé. Praha: Vesmír, 1925.*

13. HRUSICE (ŘÍČANY).
Domky. — Maisons. — Kleinhäuser. — Little Houses.

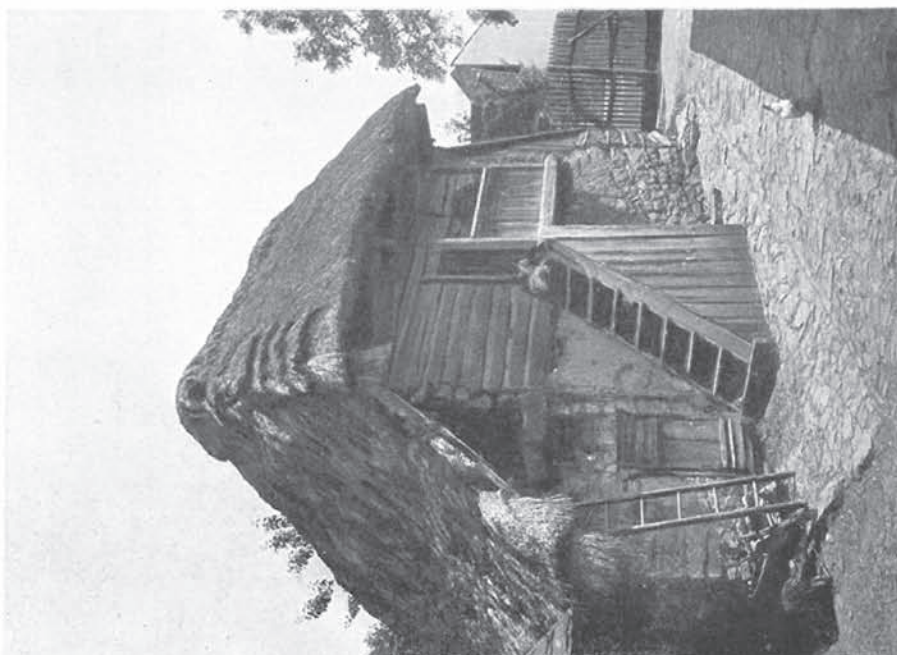

14. STŘÍBRNÁ SKALICE (KOSTELEC N.Č. LESY).
Domky. — Maisons. — Häuser. — Little Houses.

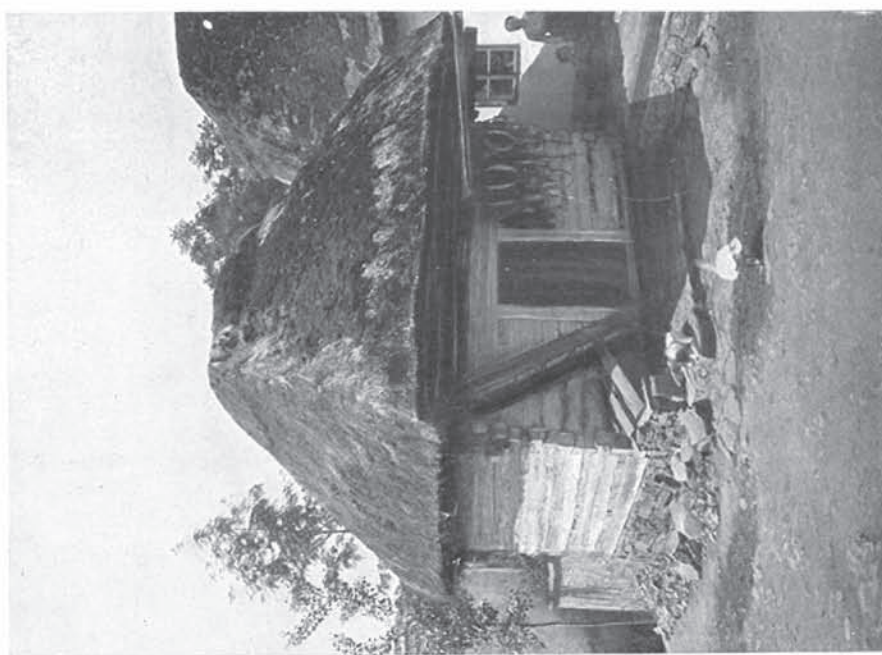
13 Hrusice (Říčany),

14 Stříbrná-Skalice (Kostelec nad Černými lesy).

V okolí Prahy se Bohumil Vavroušek vícekrát zaměřil na záznamy zdejšího častého užití selskobarokních štítových motivů na zděných domech z 19. století.

33. KŘEČOVICE (NEVEKLOV).
Špýchar, — Grenier, — Speicher, — Granary.

34. KŘEČOVICE (NEVEKLOV).
Špýchar, — Grenier, — Speicher, — Granary.

33, 34 Křečovice (Neveklov),

Ve středních Čechách jižně od Prahy (zejména na Sedlčansku) bylo ještě možné sledovat objekty ze starší, “dřevěné” fáze výstavby z 18. století, mezi nimi archaické sýpky, přízemní i patrové, s valbami a doškovou krytinou.

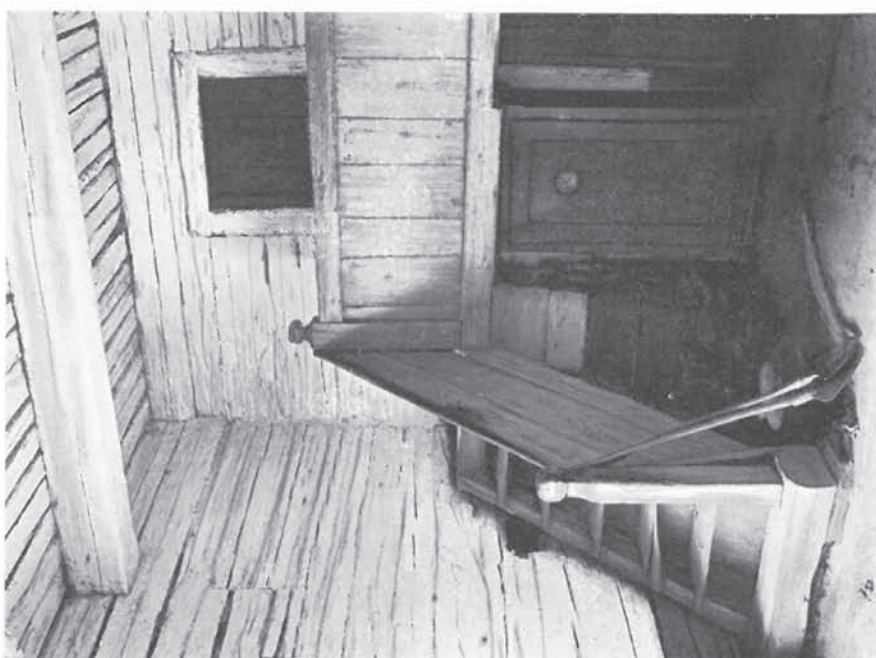
51. RAČICE (KŘIVOKLÁT).
Náves. — Place du village. — Dorfplatz. — Market-place.

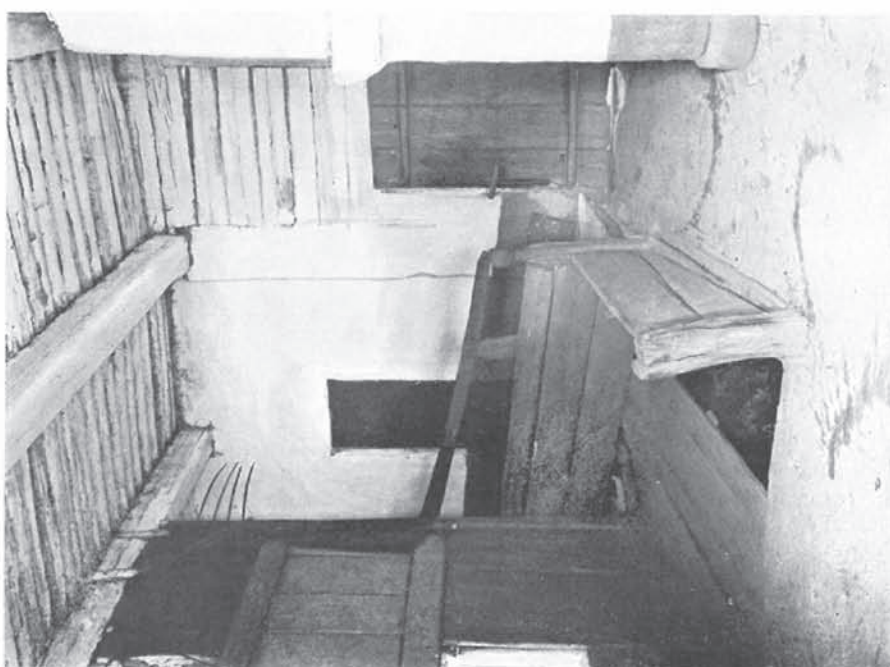
52. ZBEČNO (KŘIVOKLÁT).
Statek. — Ferme. — Bauernhaus. — Farm.

52 Zbečno čp. 22 (Křivoklát).

Pozoruhodný dům – Hamousův statek, někdejší rychta – stále existuje, dokonce jako přístupná památka s dobře poznanou historií a složitou stavební minulostí od 16. do 20. století.

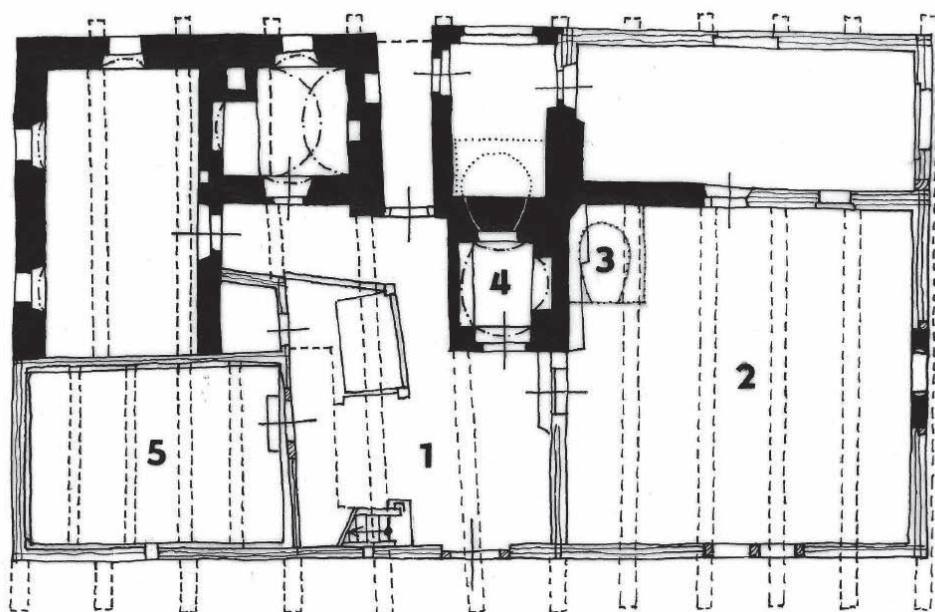
59. ZBEČNO (KŘIVOKLÁT).
Síň statku, — Intérieur, — Hausflur, — Hall of Farm.

60. ZBEČNO (KŘIVOKLÁT).
Síň statku, — Intérieur, — Hausflur, — Hall of Farm.

59, 60 Zbečno čp. 22 (Křivoklát).

Další snímky ze slavného domu – z interiéru vysoké síně s pavlačí u komor, které tvoří nejstarší část domu.

← Půdorys domu čp. 22 ve Zbečňě u Křivokláta. 1 – síň, 2 – obytná místnost, 3 – archeologicky zjištěný půdorys pece v někdejší dymné jizbě, 4 – mladší černá kuchyně, 5 – zbytek roubené komorové části domu.

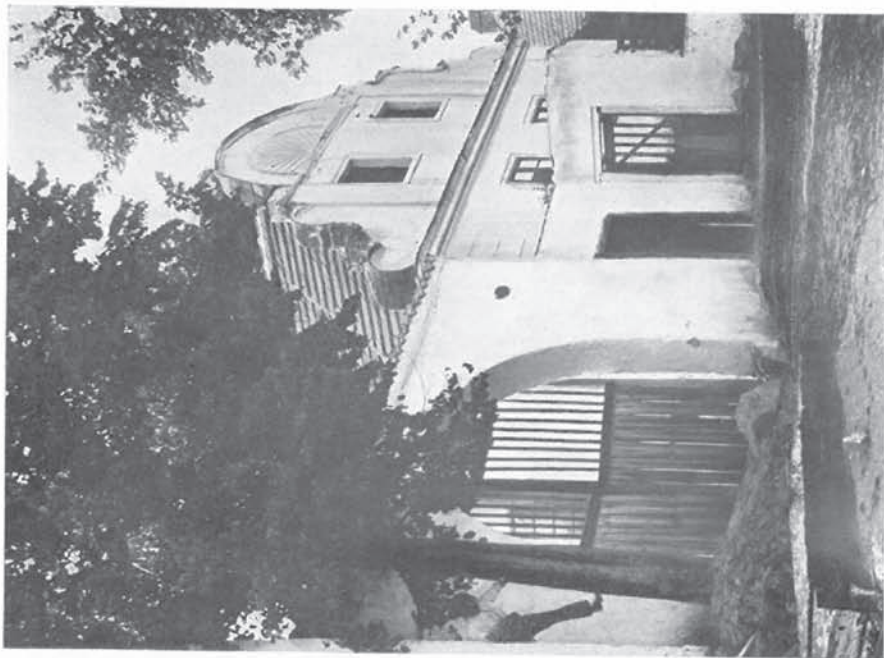
↑ Kout obytné místnosti ve Zbečňě po odstavení sporáku, před zahájením odkryvu. JSk1993

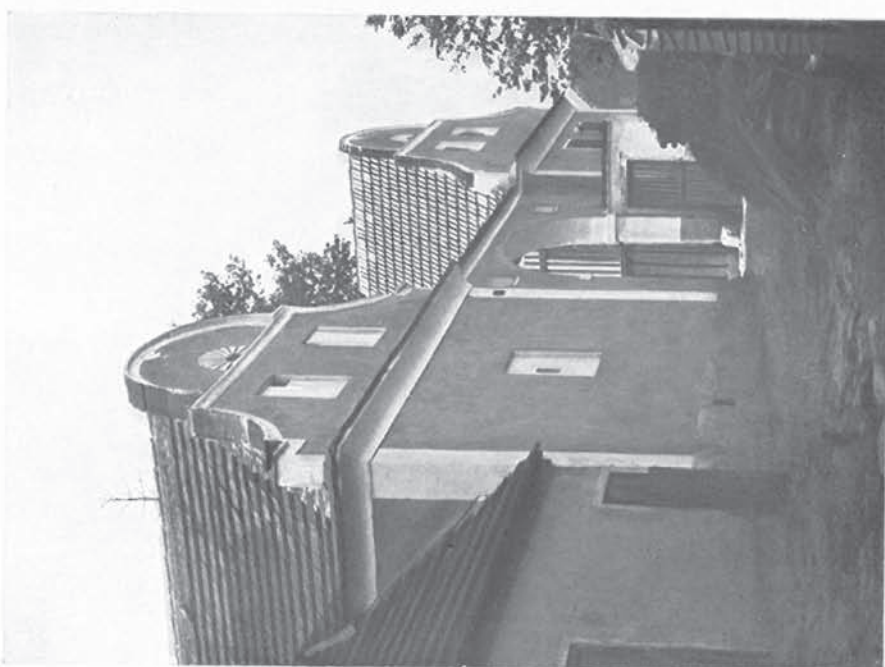
← Výsledek archeologického výzkumu – nehluboko pod podlahou identifikovaný povrch někdejší podesty a na ní zřetelný podkovovitý obrys kupolové nástavby tělesa pece, obrácené svým ústím do místnosti. JSk1993

■ Půdorys a výsledky archeologického výzkumu domu čp. 22 ve Zbečňě u Křivokláta.

ŠKABRADA, Jiří, Zuzana SYROVÁ-ANÝŽOVÁ, et al. *Nejstarší venkovské domy ve východních Čechách*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická; Brno: Společnost pro obnovu vesnice a malého města, z. s., 2018, s. 44.

84. KRAŠOVICE (PÍSEK).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

83. KRAŠOVICE (PÍSEK).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

83, 84 Krašovice (Písek).

V jižních Čechách se opět na více záběrech zachytila štítová průčelí selského baroka z doby kolem poloviny 19. století.

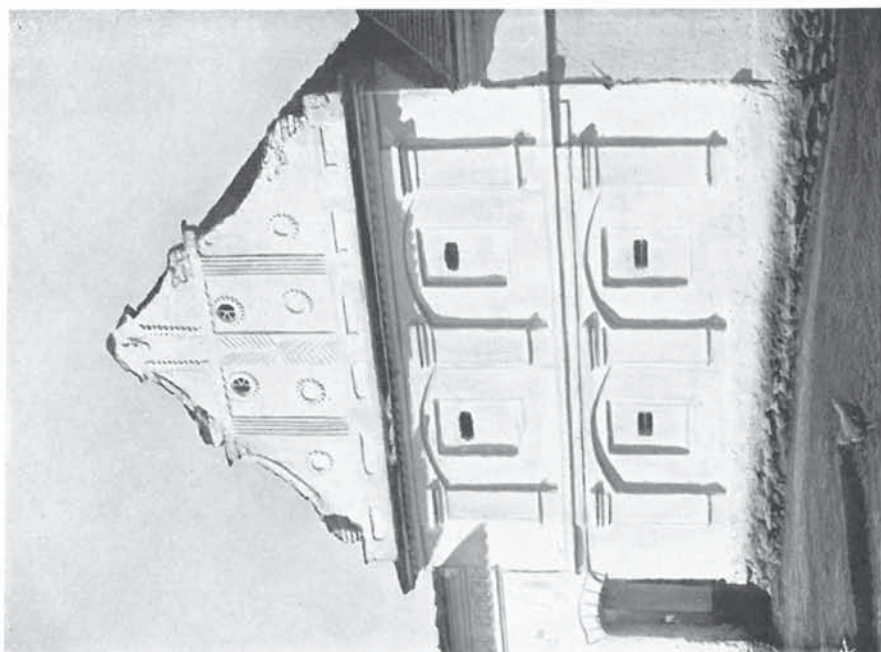
109. HARTMANICE (TÝN N. VLT.).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

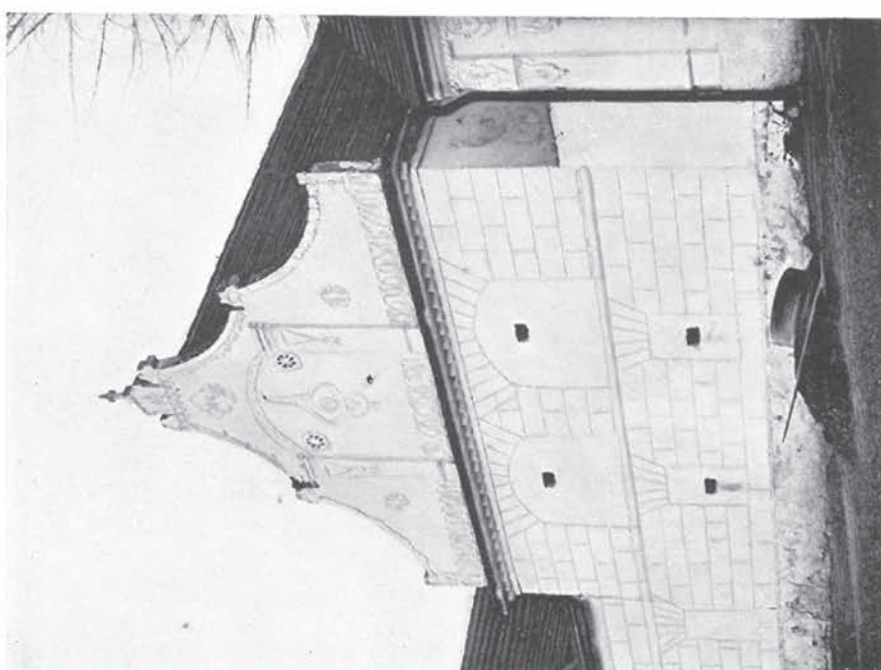
110. KLEČATY (VESELÍ N. LUŽ.).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

110 Klečaty čp. 13 (Veselí nad Lužnicí).

K lepšímu poznání jihočeského selského baroka dnes přispívají i stavební plány. I pro tento ikonický statek na soběslavsko-veselských Blatech se shodou okolností zachoval projekt (z r. 1856 od Vincence Rohana) na zděnou přestavbu jeho do té doby dřevěné výstavby.

111. KLEČATY (VESELÍ N. LUŽ.).
Špýchar, — Grenier, — Speicher. — Granary.

112. ZÁLUŽÍ (SOBĚSLAV).
Špýchar, — Grenier, — Speicher. — Granary.

112 Záluží u Vlastiboře čp. 8 (Soběslav).

I pro stavbu této známé sýpky se zachoval projekt, v řešení průčelí výrazně odlišný od bohatě zdobené realizace.

145. BUDISLAV (LITOMYŠL).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

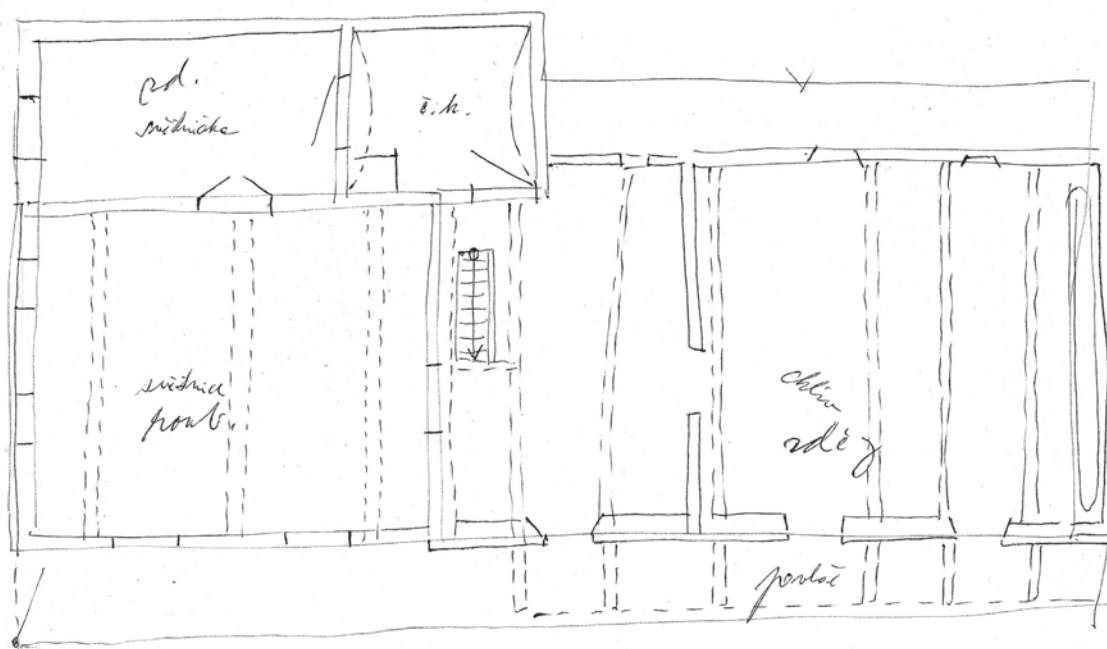

146. SEDLIŠTĚ (LITOMYŠL).
Chalupa. — Maison de paysan. — Bauernhaus. — Cottage.

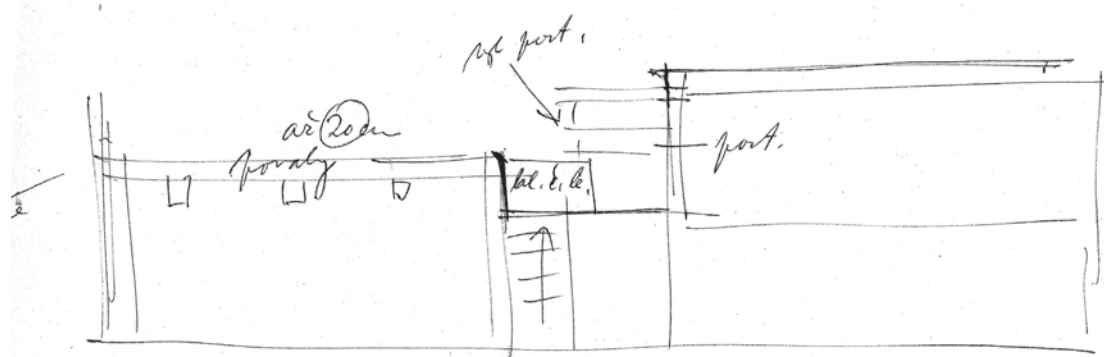
146 Sedliště u Litomyše čp. 33 (Litomyšl).

Dům někdejšího výměnku velké usedlosti čp. 8 se podařilo před zbořením alespoň orientačně dokumentovat. Objekt byl relativně mladý (z počátku 19. století), ale měl archaickou prostorovou skladbu s relativně vysokou světnicí a patrovým blokem komor.

č. 33 - VODNÍTE

plouflet se
pav. - hodiny
profil, ale
14. stol.
portál, vlni
rybné, mlaté
(podob. jako čp. 34
Benátky)

- Skica půdorysu a podélného řezu (J. Syrový a J. Škabrada, 1989; v poznámce u odkazu na Benátky má být uvedeno čp. 32).

155. JEDLOVÁ (POLIČKA).
Chalupa. — Maison de paysan. — Bauernhaus. — Cottage.

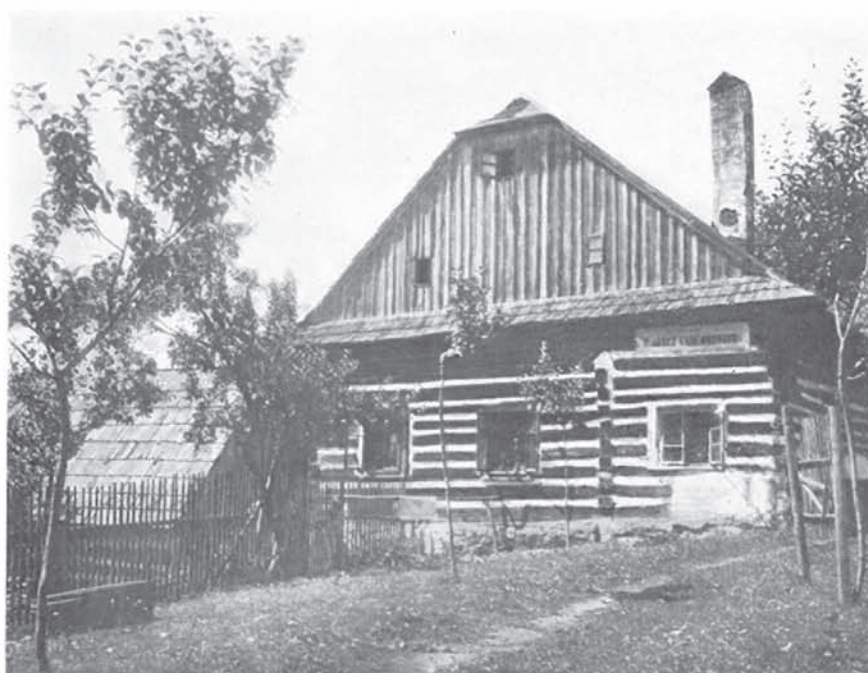
156. ŠIROKÝ DŮL (POLIČKA).
Světnice. — Intérieur. — Bauernstube. — Room.

156 Široký Důl (Polička).

Vysoké roubené světnice patřily nejen na Vysočině (jako dědictví ještě vyšších středověkých dymných jizeb) k domům, stavěným v 2. polovině 17. a na začátku 18. století.

157. BORO VÁ (POLIČKA).
Chalupa. — Maison de paysan. — Bauernhaus. — Cottage.

158. KOROUHEV (POLIČKA).
Rodný dům Ehrenbergra. — Maison où est né l'écrivain Ehrenberger. — Geburtshaus Ehrenbergers. — Native House of Ehrenberger.

158 Korouhev čp. 150 (Polička).

O tomto (zachovaném) domě dnes víme, že jeho jádro náleží výstavbě na začátku 18. století.

čís.	způsob oprac.	značka	tloušťka cm	délka cm	WK	konstrukce	popis prvku	poznámka	číslo vzorku	dřevina	počet letok. /běl	datum skácení
3					A	S stěna komorové části domu	8. trám od spodu		X5501	smrk	58 +1-3	1707-09
4					A	S stěna komorové části domu	3. trám od spodu		X5502	smrk	57	1709/10
5					A	S stěna světnice (spodní část)	3. trám od spodu		X5503	jedle	35	-
6					A	Z stěna světnice (spodní část)	2. trám od spodu (u SV nároží)		X5504	jedle	63	-
7					A	S stěna světnice	8. trám od spodu		X5505	smrk	33 22+1	1709/10
8					A	S stěna síně a komory	7. trám od spodu (nad stropem komory)		X5506	smrk	50 +2-4	1707-10
X55korouhev-cp_150PC						X5501+02+05+06				smrk	61	1709

- Tomáš Kyncl při odběru vzorku pro dendrochronologickou analýzu dutým vrtákem ze stěny komorové části domu čp. 150 v Korouhvi u Poličky. Z. Syrová 2016
- Korouhev čp. 150 – Tabulka s datovacím vyhodnocením dendrochronologických odběrů T. Kyncla z roku 2016.

217. PŘEPEŘE (TURNOV).
Siň. — Intérieur. — Stube. — Hall.

218. PŘÍSOVICE (TURNOV).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

217 Přepeře čp. 19 (Turnov).

Regionálně typická forma tzv. nikové černé kuchyně v zadní části síně na straně ke světnici, s charakteristickou úpravou pro mladší tahový provoz vytápění (podzděnění dymníkového ústí komína).

240. PŘEPEŘE (SOBOTKA).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

239. SPĚŘENCE (SOBOTKA).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

240 Přepeře čp. 2 (Sobotka).

Objekt, pokládáný asi oprávněně za nejnáročněji provedený roubený dům v Čechách, postavil na přelomu 18. a 19. století místní tesař Josef Havlík (dům s vrocením 1797, brána 1802). V r. 1912 dům zaměřil na popis J. Kouly B. Sláma, zbořen byl v r. 1930.

261. ČERVENÁ HORA (ČESKÁ SKALICE).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

262. NÍZKÁ SRBSKÁ (POLICE NAD METUJÍ).
Statek. — Ferme. — Bauernhof. — Farm.

261 Červená Hora (Červený Kostelec),
262 Machov čp. 26 (Police nad Metují;
v knize je chybně uvedena lokalita Nížká Srbská).

Ze severovýchodních Čech se na téže straně sešly charakteristické ukázky staršího dřevěného domu a mladší zděné klasicistní stavby z Broumovska, s novorenesančním „sedátkovým“ portálem.

267. HERMANICE (JAROMĚŘ).
Chalupa. — Maison de paysan. — Bauernhaus. — Cottage.

268. HERMANICE (JAROMĚŘ).
Chalupa. — Maison de paysan. — Bauernhaus. — Cottage.

267, 268 Heřmanice nad Labem čp. 8 (Jaroměř).

V Podkrkonoší dnes už téměř vymizely příklady podkrovních světniček, vynášenými sloupovými podporami před síní – tedy útvarů, značně podobných hanáckým žudrům (resp. jejich jednodušším dřevěným předchůdcům).

313. HORKA (OLOMOUC).

*Hanácký statek se žudrem. — Ferme hanaque avec porche. — Hanakisches Bauerngut mit Vorbau. —
Porch of Hanak Farm.*

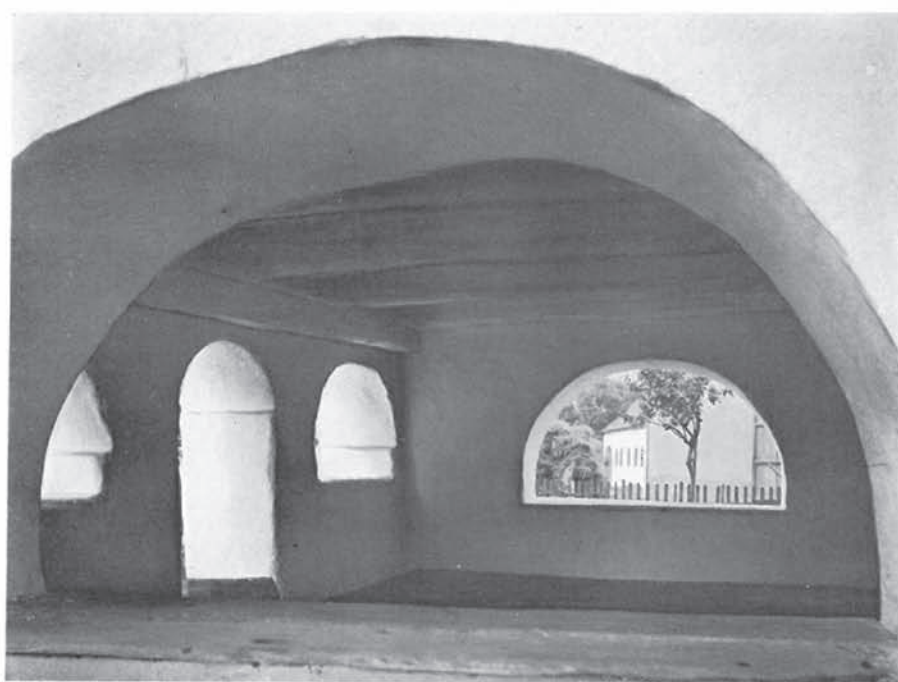

314. PŘÍKARY (OLOMOUC).

*Hanácký statek se žudrem. — Ferme hanaque avec porche. — Hanakisches Bauerngut mit Vorbau. —
Porch of Hanak Farm.*

313 Horka nad Moravou (Olomouc), **314** Příkazy čp. 26 (Olomouc).

V souvislosti se žudry se na stránce sešly oba typy domových půdorysů z širší hanácké oblasti s domy, položenými vůči návesní či ulicové linii podélně – „zlomemý“ půdorys tzv. hákového domu na užší parcele a „celý“ trojdílný dům z Příkaz.

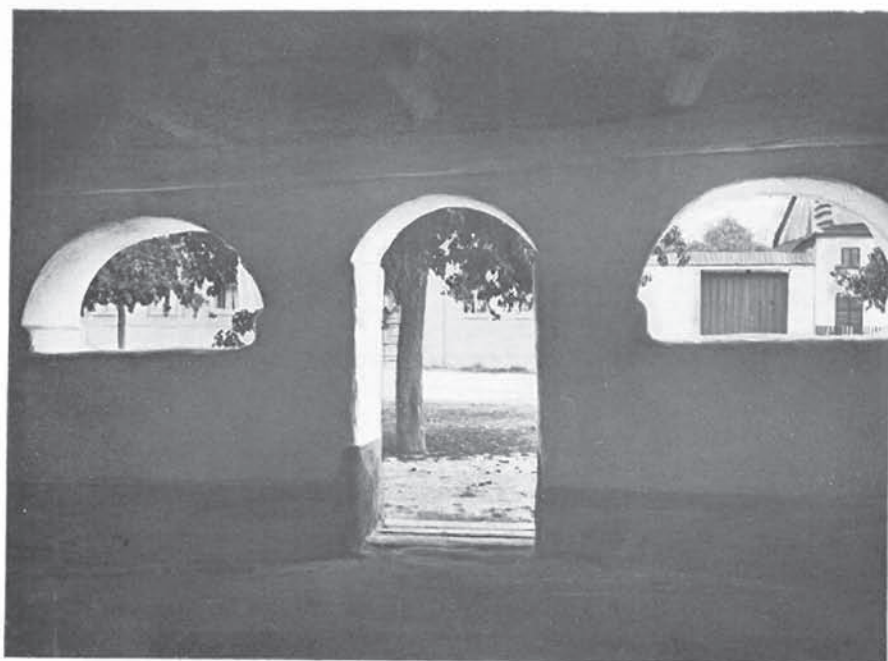
315. CHOLÍN (LITVEL).
Vnitřek žadrc. — Porche (intérieur). — Vorbauinterieur. — Interior of Porch.

316. SKRBEŇ (OLOMOUC).
Stodola. — Grange. — Scheuer. — Barn.

316 Skrbeň (Olomouc).

Zajímavý regionální typ podélně průjezdných stodol v hanácké „špaletové“ variantě (tj. s ven otevíravými vraty, chráněnými zapuštěním čelní stěny s šikmými boky).

317. CHOLINA (LITOVEL).

Vnitřek ždra. — Porche (intérieur). — Vorbauinterieur. — Interior of Porch.

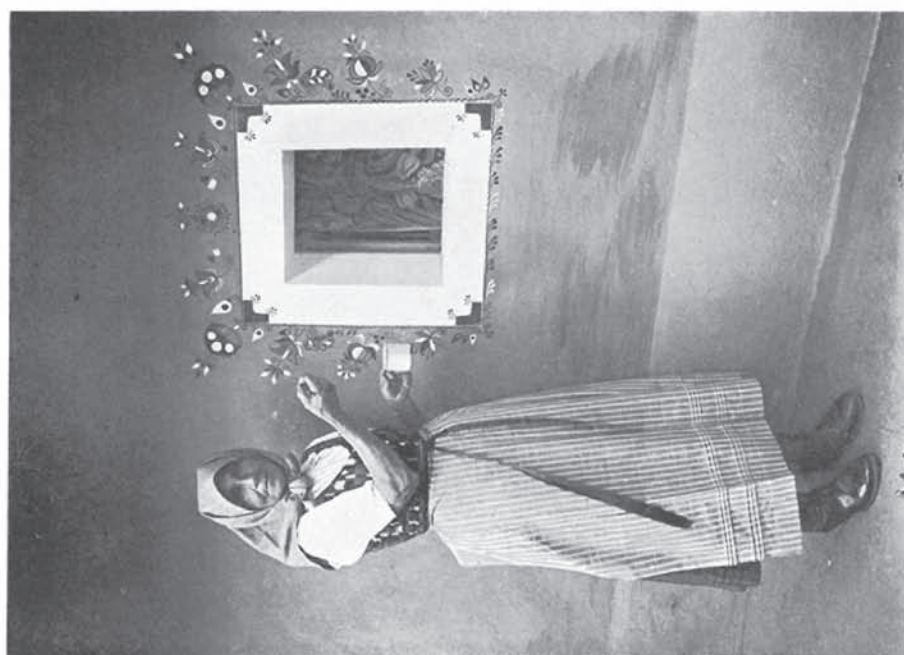

318. PŘÍKAZY (OLOMOUC).

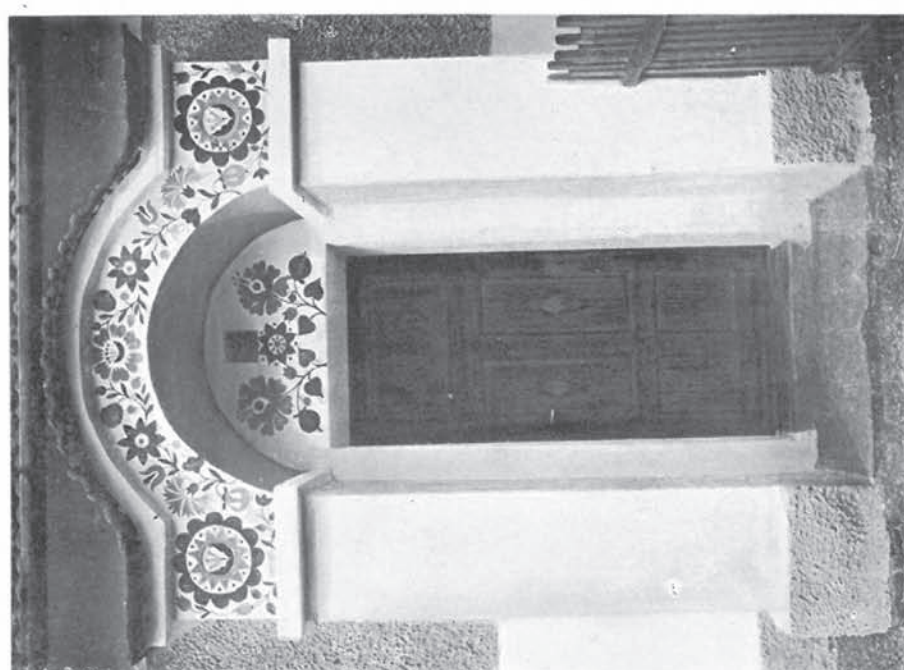
Chlévy. — Etables. — Stallgebäude. — Cattle-sheds.

318 Příkazy čp. 26 (Olomouc).

Ve dvoře zmíněné chráněné usedlosti z Příkaz se zachovala i další typická součást stavební výbavy zdejších velkých statků - sloupový či pilířový koridor u křídla s chlévy, v tomto případě v mladším provedení se segmentovými oblouky z 2. poloviny 19. století.

335. KOSTICE (BŘECLAVA).
Malované okénko. — Fenêtre décorée. — Fenstermalerei. — Coloured Window.

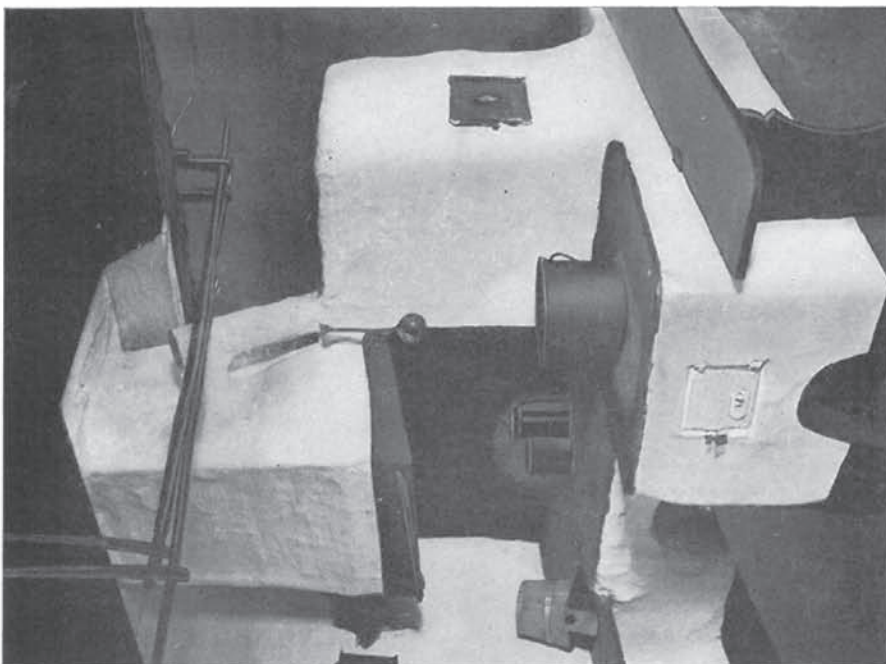

336. UHERSKÝ OSTROH.
Žudro. — Porche. — Vorbau. — Porch.

336 Ostrožské Předměstí (Uherský Ostroh).

Jeden z nejmladších objektů zachycených v Dědině:

Malované žudro jednoho z domů čtvrti Na Láně, založené na pozemcích, které věnoval kníže Jan II. z Liechtenštejna po katastrofální povodni v září 1910.

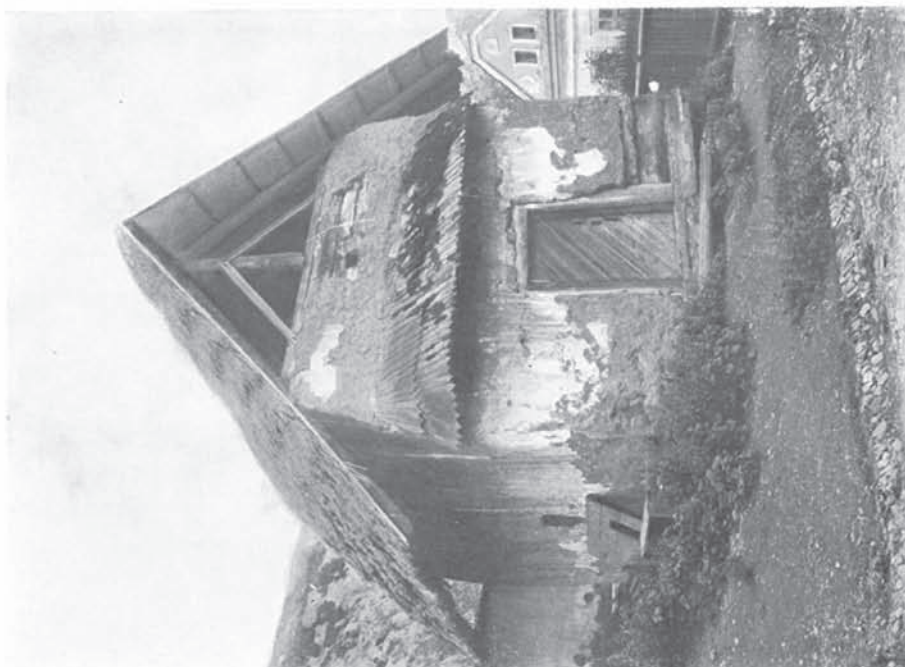
355. NEDAŠOVA LHOTA (VAL. KLOBOUKY).
Pec. — Four. — Backofen. — Oven.

356. RUSAVA (BYSTRICE P. HOST.).
Chalupa. — Maison de paysan. — Bauernhaus. — Cottage.

355 Nedašova Lhota (Brumov).

Regionálně charakteristické archaické topeniště v polodymné jizbě, doplněné už o novodobou sporákovou plotnu.

371. KOUTY (HLUČÍN).
Spýchar. — Grenier. — Speicher. — Granary.

372. KOUTY (HLUČÍN).
Spýchar. — Grenier. — Speicher. — Granary.

371, 372 Kouty (Hlučín).

Většinový typ v minulosti regionálně typických sýpek s roubenou klenbou na Hlučínsku – dvoupodlažní, s čelním vstupem, v horním podlaží jen s obě přikloněnými stěnami, se zbytky ochranného lepenicového pokryvu.

I. BRATISLAVSKO.

373. DÚBRAVKA (BRATISLAVA).
Chalupa. — Maison de paysan. — Bauernhaus. — Cottage.

374. VEL'KÉ LEVÁRE (MALACKY).
Stodoly. — Granges. — Scheuern. — Barns.

374 Vel'ké Leváre (Malacky).

Podélně průjezdné stodoly, které se stavěly v rozsáhlé nížinné oblasti pod karpatským obloukem na rozhraní střední a východní Evropy, ve starším dřevěném provedení - s lehkou rámovou konstrukcí a doškovou krytinou.

379. VEL'KÉ LEVÁRE (MALACKY).

Habánský dům. — Maison de Haban (anabaptiste). — Haus der Habanen (Anabaptisten). — House of Haban (anabaptist).

380. VEL'KÉ LEVÁRE (MALACKY).

Habánský dvůr. — Cour d'une maison de Haban (anabaptiste). — Habanenbauernhof. — Courtyard of Haban (anabaptist).

379, 380 Velké Leváre (Malacky).

Specifická stavební atmosféra tzv. habánských dvorů s velkými domy, ve kterých od 16. století žily a pracovaly početné komunity náboženských skupin tzv. novokřtěnců – habánů, nazvaných právě podle neobvykle velkých domů (mají dům – Haus haben).

393. SLOVENSKÝ GROB (SENEC).

Malované ohniště. — Foyer peint. — Herdmalerei. — Coloured Fireside.

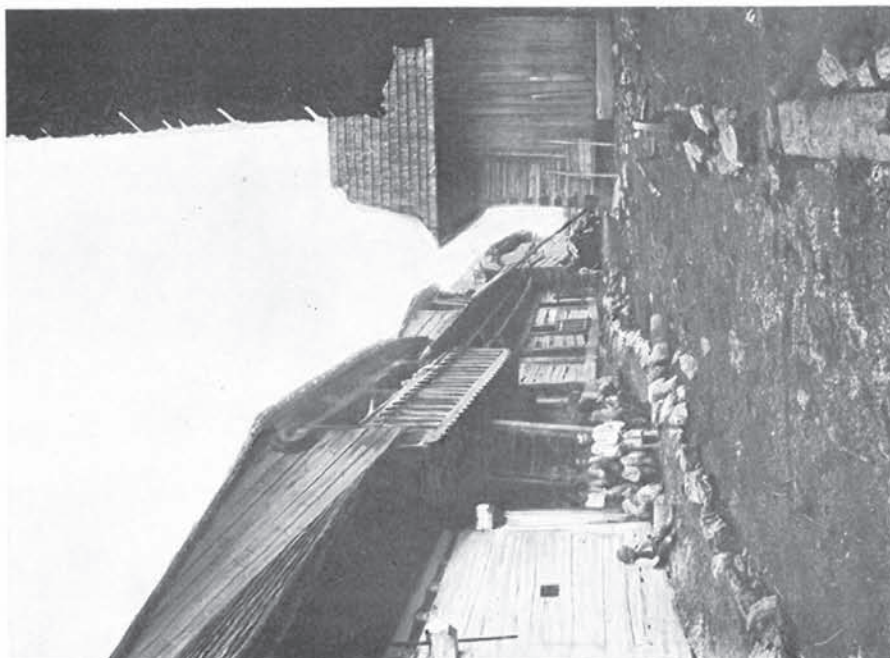
394. ŠVEINSBACH (SENEC).

Malované ohniště. — Foyer peint. — Herdmalerei. — Coloured Fireside.

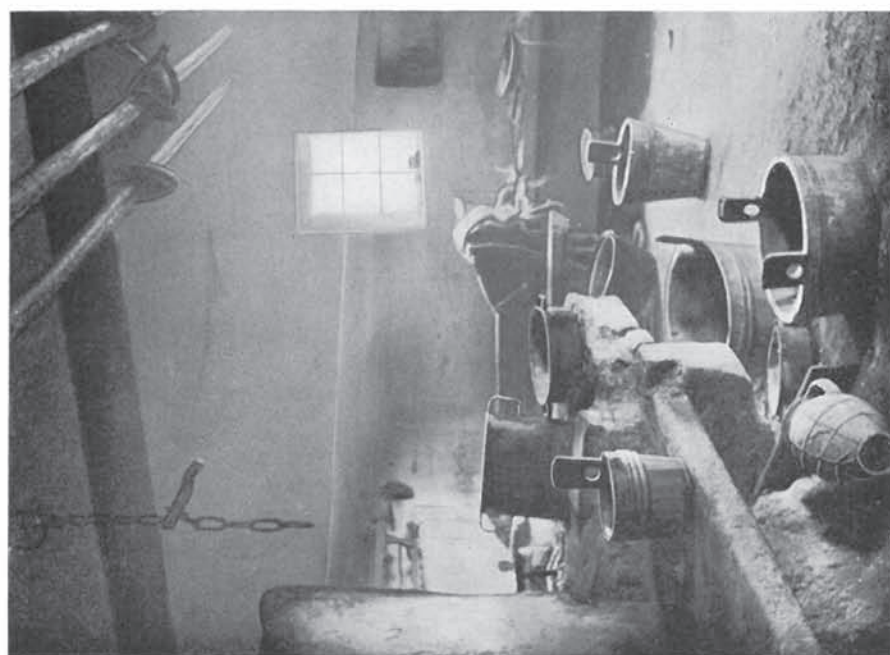
393 Slovenský Grob (Pezinok),

394 Viničné, dříve Šveinsbach (Pezinok).

Dnes už lépe srozumitelná ornamentální výmalba někdejších černých kuchyní – velmi mladých a s brzy zrušenou funkcí, jejichž prostory se používaly pro uplatnění dekorativní výzdoby.

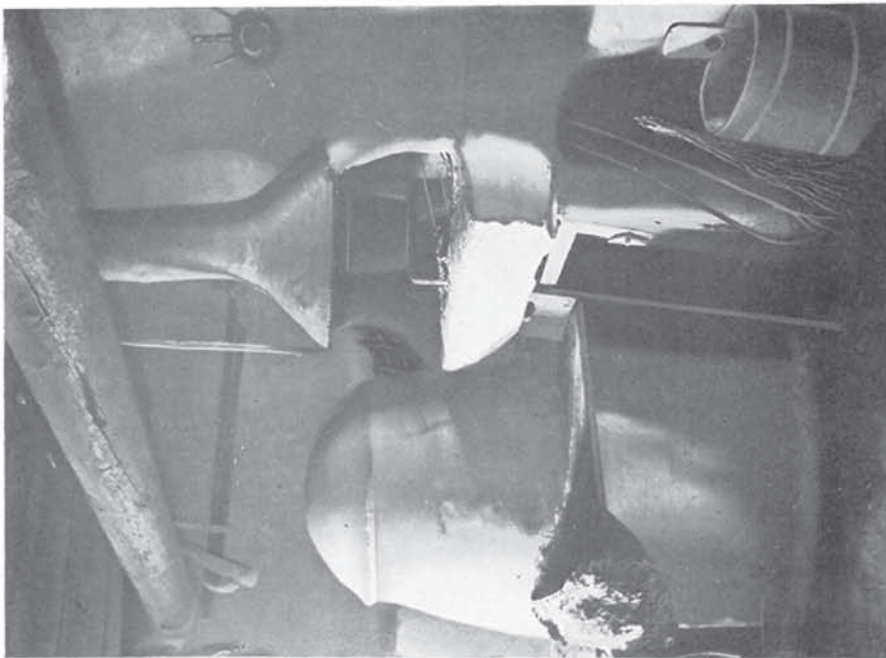
417. ČIČMANY (ŽILINA).
Ulička. — Ruelle. — Gässchen. — Little Street.

418. ČIČMANY (ŽILINA).
Jizba. — Intérieur. — Stube. — Room.

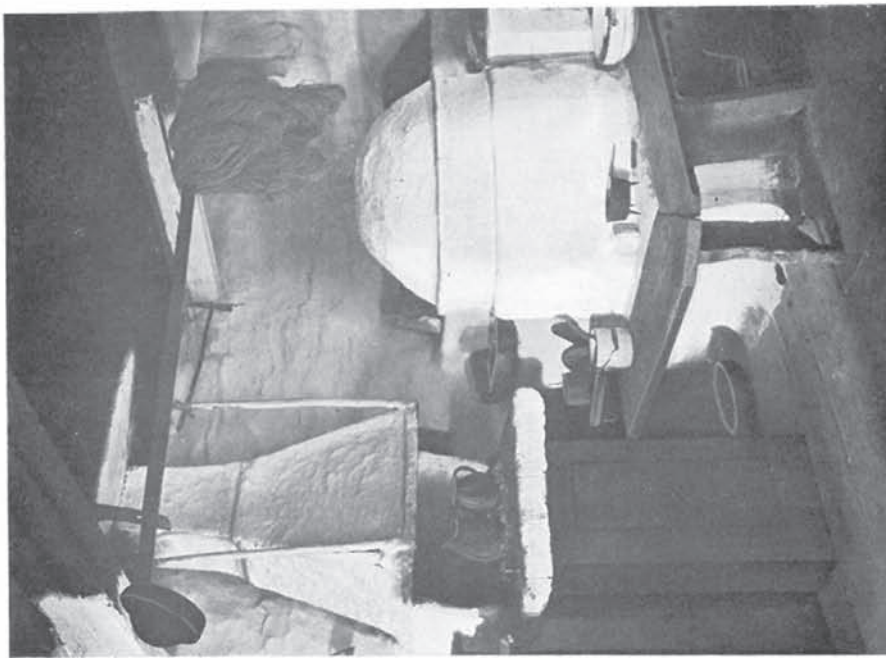
418 Čičmany (Žilina).

Dožívající archaické prostředí dymné jizby (která v době dokumentace už zřejmě sloužila jako odkladiště, ale pro fotografii se ještě zatopilo).

441. VELIČNÁ (DOLNÝ KUBÍN).

Pec s kozubom. — Four avec „kozoub“ slovaque. — Backofen mit Ziegenstall. — Oven with Goat-fold.

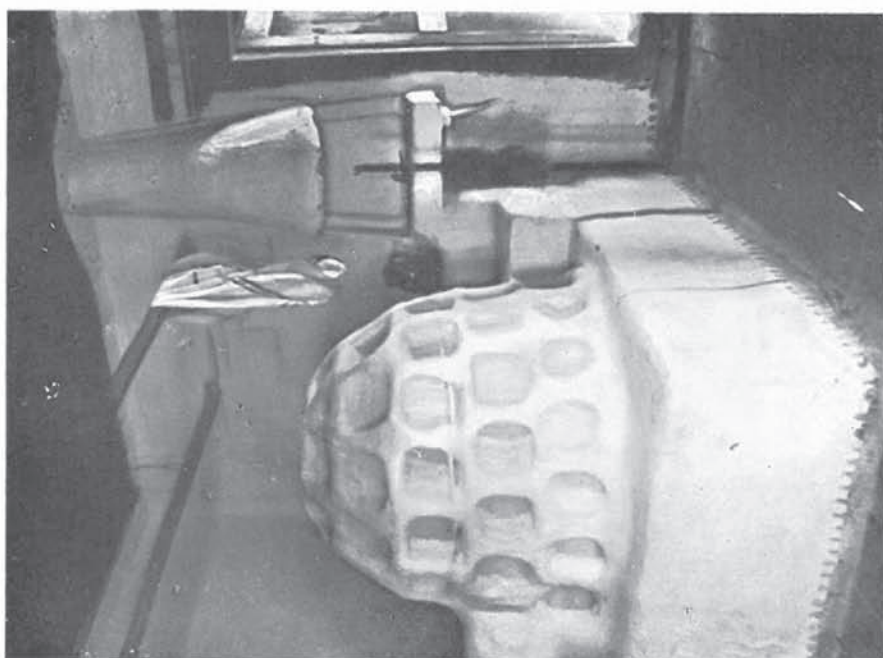

442. VELIČNÁ (DOLNÝ KUBÍN).

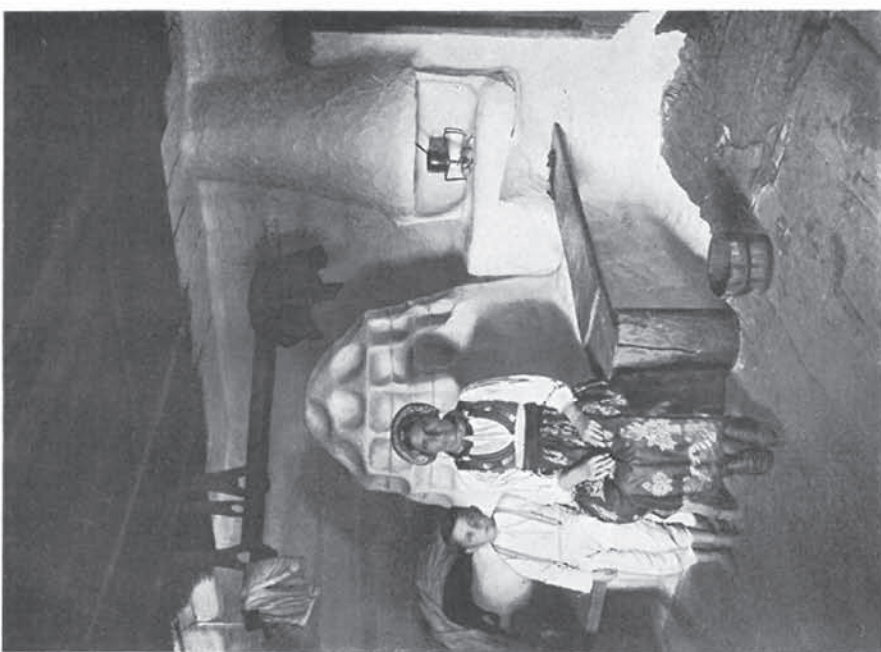
Pec s kozubem. — Four avec „kozoub“ slovaque. — Backofen mit Ziegenstall. — Oven with Goat-fold.

441, 442 Veličná (Dolný Kubín).

Archaismy ve vytápěcím a osvětlovacím systému, které se ve 20. století v Čechách už zachytit nedaly – kupolo-
vě završená válcová kamna a nástěnné osvětlovací krby
s dymníky trychtýřových tvarů, zavěšenými ze stropu.

465. OSADA (RUŽOMBEROK).
*Pec s kozubem. — Four avec „kozub“ stove. — Backofen mit Ziegenstell. —
 Oven with Goat-fold.*

466. OSADA (RUŽOMBEROK).
Jizba. — Intérieur. — Stube. — Room.

465, 466 Liptovská Osada (Ružomberok).

Další vytápěcí archaismus středověkého původu – válcová a kupolová kamna, sestavená z miskovitých kachlů.

B. VAVROUŠEK

KOSTEL
NA DĚDINĚ
A V MĚSTEČKU

● *Kostel na dědině a v městečku:
615 fotografií církevních lidových staveb
v republice Československé.
Praha: Kvasnička a Hampl, 1929.*

395 Rtně v Podkrkonoší (Úpice).

Dřevěná zvonice má vysoký osmiboký šikmý spodní plášť, který zakrývá vnitřní nosný hranol štenýřů, zpevněný zavětrováním dřevěnými kříži a vloženými patry a podepřený na všech stranách mohutnými systémy šikmých vzpěr. Na něm je položeno konstrukčně samostatné přesahující zvonové patro, završené štíhlou jehlanovitou střechou. Na roštu podlahových trámů zvonového patra spočívá rovněž zcela samostatná vzpěradlová zvonová stolice. Jde tedy o doslovný konstrukční přepis principu zděné zvonice do dřeva: v trojúhelníkové stolici se eliminuje dynamické namáhání pohybem zvonnů, a celá stolice tedy zatěžuje nosné štenýřové „stěny“ pouze ve svislém směru, což plně vyhovuje statickým vlastnostem štenýřového hranolu. Stavbu završuje neobyčejně štíhlá a vysoká střecha. Zvonice dnes ojedinělého typu (jinde v Čechách má analogii jen v přistavěné zvonici v Mnichovicích). Představuje jednak doklad archaické konstrukce zvonic, jednak ztělesnění principu gotické vertikality a je jednou z nejcennějších českých dřevěných zvonic vůbec. Tomáš Kyncl ji dendrochronologicky datoval do roku 1591/1592, a to jak nosnou konstrukci, tak zvonovou stolici i krov. Jde o doklad přežívání starší konstrukčně architektonické tradice ve východních Čechách v době ještě živé pozdní gotiky, které je pak pro celou východočeskou oblast v souvislosti s vývojem zvonic typické i pro celou další dobu.

Zaměření: Karel Kuča 1983

